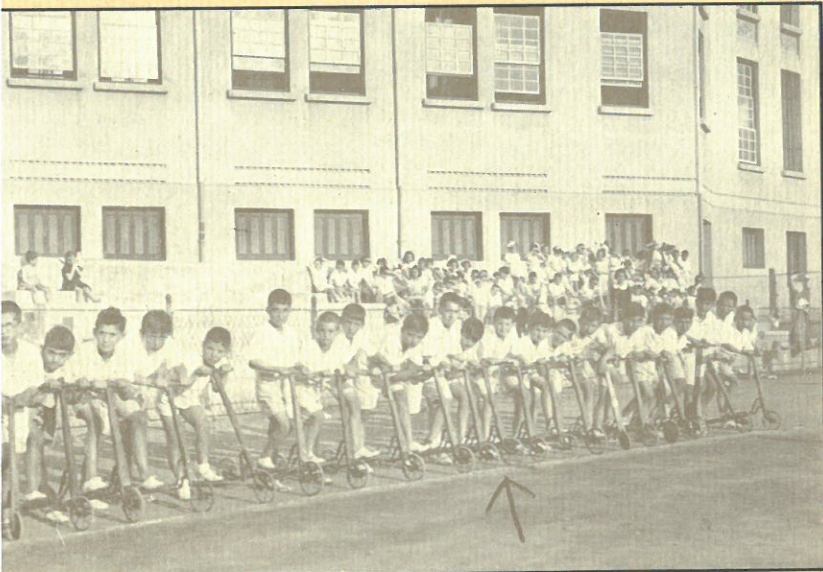

Ὁ ποιητὴς Μανούσος Φάσσης

Ἡ ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

Μία πρώτη ἀπόπειρα κριτικῆς προσέγγισης

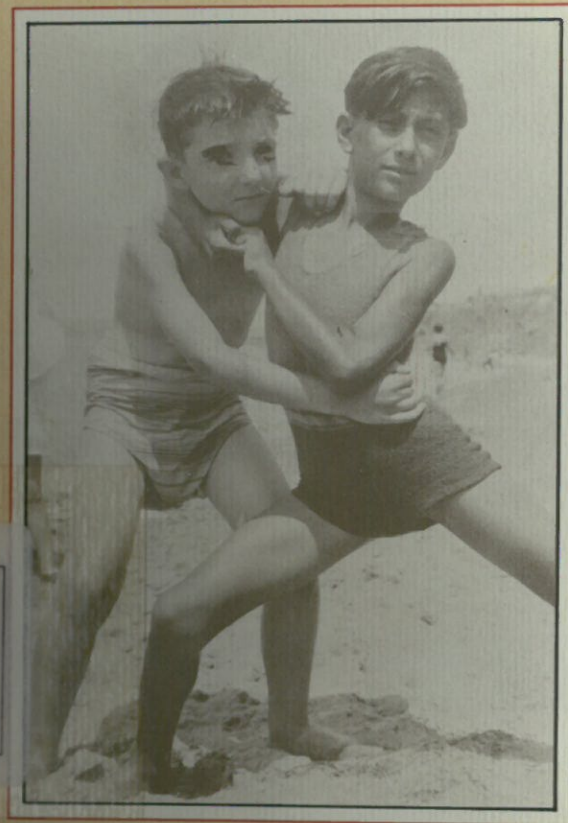
Δοκιμακὸ σχέδιον τοῦ
Μανόλη Ἀναγνωστάκη

Στὸ Παμμακεδονικὸ πρωτάθλημα 1000 μ. μὲ πατίνι.
Γήπεδο ΧΑΝΘ (1935;)
Μὲ βέλος ὁ Μανούσος Φάσσης
Ὁ συγγραφέας τοῦ παρόντος τρίτος ἀπὸ τὰ δεξιὰ

Τρία χιλιόμετρα ἀπὸ τὸ Ἐλ Ἀλαμίν (1944)
Ὁ Μανούσος Φάσσης στὸ βᾶθος (σημειώνεται μὲ βέλος)

στιγμὴ

BIBLIOTHECA CLASSICÆ

XI

FACULTAS PHILOSOPHICA UNIVERSITATIS MASARYKIANÆ BRUNENSIS

Τοῦ ἴδιου

*

ΤΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

1941-1971

(Θεσσαλονίκη 1971, «Πλειάς» 1976, «Στιγμή» 1985)

ΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ '68-'69

(«Πλειάς» 1979, «Στιγμή» 1985)

*

ΥΠΕΡ ΚΑΙ ΚΑΤΑ

(Θεσσαλονίκη 1965)

ΑΝΤΙΔΟΓΜΑΤΙΚΑ

(«Πλειάς» 1978, «Στιγμή» 1985)

ΤΑ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΑ

(«Στιγμή» 1985)

Ὁ ποιητὴς Μανούσος Φάσσης
Ἡ ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

Μία πρώτη ἀπόπειρα κριτικῆς προσέγγισης

Δοκιμακὸ σχεδιάσμα τοῦ

Μανόλη Ἀναγνωστάκη

στιγμή

ΑΘΗΝΑ * 1987

τέτοια ιστορική επέτειο, και υπῆρξε ἄραγε κόκκος σεβασμοῦ πρὸς τὰ ἱερὰ σύμβολα τῆς φυλῆς μας καὶ αἴσθησις στοιχειώδους δέους μπροστὰ στοὺς νεκροὺς καὶ τοὺς ἥρωες τῆς ἐθνικῆς μας παλιγγενεσίας;

Φυσικά, δὲν νομίζω ὅτι ὁ ἀναγνώστης θὰ ἔχει τὴν ἀξίωσις νὰ θυμηθῶ, λέξη πρὸς λέξη, τὸ ἐπίμαχο ἐκεῖνο, μακροσκελέστατο ἄλλωστε, στιχοῦργημα, ἀλλὰ κάποιοι στίχοι ἐπιπολάζουν ἀκόμη στὸ τέλμα τῶν χρόνων καὶ ὁμολογῶ μὲ κάποια ἀναδρομικὴ ἀνατριχίλα (ἐνθυμούμενος τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς παγερότητας, τῆς ἀμηχανίας καὶ τῆς, ἐν συνεχείᾳ, ἀγανακτήσεως, ποὺ ἐπεκράτησε στὸ ἀκροατήριο) τοὺς γράφω:

Καὶ μπρὸς στὰ τείχη στέκεται
—ξενάκι εἶναι καὶ βρέχεται—
ὁ ποιητῆς ὁ Βύρων
φλεγματικὸς καὶ εἴρων.

—Ἕλληνες πάρτε τ' ἄρματα,
τσακίστε τὰ καθάρματα.

.

Καὶ ἡγούμενος σαράντα ἀντρῶν
ὁ ἡγούμενος Παλαιῶν Πατρῶν,
τοῦ λέει:

—Ἄν εἶναι νὰ πεθάνουμε γιὰ τὴν Πατρίδα
καὶ νὰ διώξουμε τὴν ξένη ἀκρίδα
ἐν οἶδα ὅτι οὐδὲν οἶδα
ὦ Ἄγγλε εὐπατρίδα...

Καὶ τὸ ἀποκορύφωμα, ποὺ ἔκανε τὸν Γυμνασιάρχη μας νὰ σηκωθεῖ ἀπὸ τὴ θέση του πελιδνὸς καὶ ἐκτὸς ἑαυτοῦ καὶ νὰ κραυγάζει: «Ἔ, ὄχι πλέον καὶ μέχρις ἐκεῖ»:

Κι αὐτὸς φωνάζει: «Δέσποτα,
πάρ' τὰ σκυλιὰ τ' ἀδέσποτα!».

Η ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ ΤΩΝ ΗΜΕΡΩΝ

(Χορικό)

Πόσα χρόνια πέρασα
 κι άσπρισα και γέρασα
 μέσα στὸ συννοικισμὸ
 μὲ τῶν λογίων τὸν ἔσμὸ.

Γνώρισα και γνώρισα
 κι ἀγάπησα και χώρισα
 και μηδενικά κι αξίες
 — κιναίδους και αἰδοιολεξιές.

Γλέντησα και γάμησα
 —μὰ τώρα φτάνω στὰ μισά—
 κι ἀπ' τὴν πολλή κατάχρηση
 ἔβγαλα και τὴ χρυσή.

Ποιητὲς δὲ ζήμωσα.
 Πόνεσα ἀπ' τοὺς γυμνοσα-
 λιάγκαρους τοὺς κριτικούς
 και τοῦ Ἄργυρίου τὰ κοῦς-κοῦς.

Ἔπαφα πιὰ νὰ βανκα-
 λίζομαι μὲ Πάουντ και Κάφκα.
 Ἦρθε ὁ καιρὸς τοῦ κορεσμοῦ
 γυρνᾶω κι ἐγὼ στὶς ρίζες μου.

Τό'ριξα πιὰ στὸν μπεζεχτὰ
 πλακῶνονν χρόνια δίσεχτα
 ΙΚΑ, ΤΕΒΕ και ΟΓΑ
 (κι ἔκοφα τὰ βρωμόλογα).

Γειὰ και χαρά σας φίλοι μου,
 σ' αὐτὰ τὰ χρόνια τοῦ λιμοῦ.
 Πάλι ἀπὸ μιὰ ζήση μέτρια
 κάλλιο Βακαλὸ κι Ἐρέτρια.

.

(Παραλείπονται οἱ τρεῖς ἐπόμενες στροφές).

*

ΜΕΣΑΝΥΧΤΑ στο καφενεῖο τὸ κοσμικὸ
μπήκε καὶ ζήτησε χωνάκι παγωτό.

Ἄερην, σὰν αἶνιγμα, σὰν παραμύθι,
ἔλαμψε κι ἔσβησεν — ἀστὲρι ποὺ ἐκοιμήθη.

Τὰ θρυλικά της χέρια, ἐξαίσιοι κρίνοι,
κροῦαν τῆς νύχτας τὴ σιωπὴ — ἄρπας καντίνι.

Μὲ λυμένη τὴν κόμη, ἀβρὸ ριπίδι,
καράβι πλέει στῆς νοσταλγίας τὸ ταξίδι.

Σὰ ζωγραφιὰ ἀπ' ἄλλοτινὸς καιροὺς φερμένη
σὲ μιὰ ρωγμὴ τῆς μνήμης βαθιὰ μένει.

(Πέρασε κι ἔφυγε). Πρὶν πόσα χρόνια πίσω
τοὺς ὠροδεῖχτες τῆς ζωῆς μας νὰ γυρίσω

ὅταν μεσάνυχτα στο καφενεῖο τὸ κοσμικὸ
μπήκες καὶ γύρεψες χωνάκι παγωτό.

*

ΕΞΩ ἀπὸ τὴν ταβέρνα («Ἡ Ὠραία Σεβίλλη»
μόλις ἀγγίξαμε δειλὰ-δειλὰ τὰ χεῖλη.

Ἦστερα βάλθηκα νὰ σ' ἀπαγγέλλω στίχους
κι ἔστερα γράψαμε συνθήματα στοὺς τοίχους.

Τὴν ἄλλη μέρα στο Πανεπιστήμιο
μ' εἶπες ἀνιδιοτελή, καλὸ καὶ τίμιο.

Μιὰ τελευταία Κυριακὴ τῆς Κατοχῆς
ἦταν «γιὰ λόγους», ποὺ χωρίσαμεν, «ἀρχῆς».

Σκέφτομαι μὲ κακία πῶς θά'σαι τώρα,
βαρεῖα καὶ γερασμένη πρὶν τὴν ὥρα,

ἔχοντας βρεῖ γαλήνη κι εὐτυχία
μ' αὐτὸν τὸν -όπουλο στὴ μεγαλοεπαρχία.

Μὲ τὶς βεγγέρες, τὰ χαρτιά, τὸ σινεμά.
(Τὸ κοριτσόπουλο ποὺ γίνηκε μαμά).

Καὶ ποῦ καὶ ποῦ, δῆθεν ἀφηρημένα,
ὁ σύζυγος νὰ σὲ ρωτᾷ γιὰ μένα.

*

ΜΕΣΑ σὲ τόσα καὶ σὲ τόσα θηλυκά
ἐσένα βρήκα ν' ἀγαπήσω τελικά.

Καὶ μίκρυνεν ὁ κόσμος ἕνα ρούπι,
σ' ἕνα δωμάτιο τῆς ὁδοῦ Τρικούπη.

Τὸν ἔρωτά μας χτίζαμε μὲ δόσεις
μέσα στὰ μπλόκα καὶ στίς διαδηλώσεις.

Διαβάζαμε τὸ «Ἡμερολόγιο Καταστρώματος»
καὶ ξενοχτούσαμε μετὰ στὰ ἀχτίφ τοῦ Κόμματος.

«Οἱ δυσκολίες τῆς ζωῆς δὲ θὰ μᾶς κάμφουν...»),
λέγαμε μεταξὺ Γκόρκυ καὶ Χάμσον.

Χωρὶς αἰτία μιὰ Κυριακὴ πῆγες νὰ σπάσεις —
«Μᾶς ἀναγγεῖλαν αἰφνιδίως ἐξετάσεις,

κάνω ἐπανάληψη Αἰσχύλο καὶ Ἡσίοδο
καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ ἀπ' τὸ πρωὶ μοῦ ῥθε περιόδο».

Τὰ φίδια μ' ἔζωσαν καὶ παραφύλαξα καὶ σ' εἶδα
κρυφὰ στὸ πάρκο μὲ τὸν Χρῆστο τὸν Λαβίδα.

Ἄ, μὲς σὲ τόσα καὶ σὲ τόσα θηλυκά
πῶς βρήκα ἐσένα ν' ἀγαπήσω εἰδικά.

Καλὰ τὸ λένε πῶς φορᾶμε παρωπίδες
καὶ κάποια μέρα: ποῦ σὲ εἶδα ποῦ μὲ εἶδες.

*

ΟΤΑΝ μ' ἀγάπησες ἐγὼ δὲ σ' ἀγαποῦσα
Σὲ κάθε σου ἄνοιγμα τὸ γύριζα στὸ «πάσο»
Ἦσουν κοκέτα πρώτης, ἔλιωνες γιὰ λοῦσα
Ἦλους τοὺς ἄντρες εἶχες δέσει μ' ἕνα λάσο
Μὰ γώ, ἀνίδεος πές, τὸ δρόμο μου τραβοῦσα.

Γιὰ γλέντι πάντα πρόθυμη, χοροὺς καὶ ρέστα
Φιγούρα, τουαλέτες καὶ ψηλὰ τῆ μύτη.
Ἔ, τέτοια ἀγάπη πῶς νὰ γίνει; ἐγὼ γιὰ φιέστα
Δὲ νόγαγα ἄλλο παρὰ κάποιο μικρὸ σπίτι,
Λίγα βιβλία καὶ μικρῶν παιδιῶν τῆ ζέστα.

Ἔρωες μοῦ μίλαγες κι ἐγὼ σοῦ ἔλεγα γι' Ἄλλη
Γι' Ἄλλης τὰ μάτια, τὰ μαλλιά, τὴν τάγια.
Στὸν ἔρωτά σου δὲ μοῦ λήθηκε τ' ἀφάλι.
(Μ' ἔλεαν οἱ φίλες σου τουφέκι δίχως σκάγια
Κι οἱ ἄντρες —μὲ τί συμπόνοια— τῶν ἀντρῶν ρετάλι).

Οἱ στίχοι εἶναι βεβαίως ἀκραιφνῶς ἐρωτικοί.

Καὶ τώρα νομίζω ἤρθε ἡ στιγμή, ἡ πρὸ πολλοῦ ἀναμενόμενη, νὰ θέσω τὸ ἀληθινὰ καίριο ἐρώτημα γιὰ τὸ ὁποῖο ἀδημονεῖ ὁ ἀναγνώστης.

Ἐπῆρξε ἄραγε τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ ἐρωτικὸς ποιητῆς ὁ Μανοῦσος Φάσσης;

Τὸν ἀπασχόλησε κανένα πρόβλημα κοινωνικῆς, ἠθικῆς ἢ, ἀκόμη περισσότερο, μεταφυσικῆς κατηγορίας;

Ἐπάρχει κὰν προβληματισμὸς ποιότητος στὸ ἔργο του, ὑπάρχει ὁ ψυχικὸς ἐκεῖνος κραδασμὸς ποὺ μεταστοιχειώνει τὴν ποίηση σὲ ἀγωγή ζωῆς καὶ τὸν ποιητὴ σὲ πλάστη καὶ σειсмоγράφο τῶν καιρῶν του;

Φοβοῦμαι πὼς ἡ ἀπάντηση εἶναι κατηγορηματικὰ μονοσήμαντη.

Εἶναι τραγικό, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ σὲ ποιήματα ποὺ ὡς ἐκ τῆς θεματολογίας τους κάθε ἄλλο παρὰ προσφέρονται — τί λέω; ἀποστρέφονται — τὸ ἐρωτικὸ στοιχεῖο (καὶ ἐδῶ ἐννοῶ βεβαίως τὴν *Παιδικὴ Μούσα*, τὸ μόνο ἐκδομένο βιβλίο τοῦ Μανούσου), οὐσιαστικῶς κυριαρχεῖ, ἄλλοτε ἐντελῶς ξετσιπίωτα καὶ ἄκρως ἀντιπαιδαγωγικά, ἄλλοτε διαβρωτικό, ὑπουλο, ὑφέρπον ἀναμέσο τῶν παραγράφων, ἄλλοτε καλυπτόμενο ὑποκριτικὰ μὲ τὸ ἄλλοθι τῶν τριῶν τελειῶν τῶν ἀποσιωπητικῶν.

Γιὰ τὸν ἀναγνώστη ποὺ δὲν ἔχει ὑπόψη του τὸ βιβλίο αὐτὸ — ἀπὸ καιρὸ ἤδη, ὅπως εἴπαμε, ἐξαντλημένο — παρὰθέτω δειγματοληπτικῶς τρία-τέσσερα στιχουργήματα,

ὅπου προεξάρχει, ὡς μὴ ὄφειλεν προκειμένου γιὰ ποιήματα, προορισμένα γιὰ τὴν τρυφερὴ ἡλικία, ἀχαλίνωτος, ἀνευδοίαστος καὶ ἀναίσχυντος ὁ μανουσοφασσικὸς ἐρωτισμός:

ΤΟ ΚΑΚΟ ΚΟΡΙΤΣΙ

*Ἡ Βίκυ λέει λόγια κακὰ
ποὺ δὲν μπορῶ νὰ σᾶς τὰ πῶ.
Ὅλο γελᾷ: κά, κά, κά, κά,
κι ὄλο μᾶς λέει: «βρακί - πωπό».*

*Εἶναι τὸ πιὸ κακὸ παιδί,
καθόλου δὲν τὴν ἀγαπῶ.
Ὅπου βρεθεῖ κι ὅποιον νὰ δεῖ,
ἀμέσως λέει: «βρακί - πωπό».*

*Ἐχει κι ἓναν αὐστηρὸ μπαμπὰ
ποὺ ὄλο τὴ δέρνει — πῶ, πῶ, πῶ!
Μ' αὐτὴ δὲ χαμπαρίζει, μπά!
Καὶ ξαναλέει: «βρακί πωπό».*

ΤΟ ΠΑΡΑΠΟΝΟ ΤΗΣ ΜΑΝΑΣ

"Ένα πουλί —κακό πουλί—
 ήρθε μιὰ μέρα και μοῦ τό'πε:
 πὼς εἶσαι ἄταχτη πολὺ
 και παίζεις ὅλη μέρα τόπι.

Και τί δὲν εἶχε νὰ μοῦ πεῖ!
 Πὼς ἔχεις μάθει κακὰ λόγια
 ποὺ δὲν τὰ λένε —τί ντροπή—
 οὔτε στὰ αἰσχρὰ τὰ καταγώγια.

"Αφησες τὰ μαθήματα
 και τώρα κάνεις ὅ,τι σοῦ ὀρει,
 στοὺς δρόμους κάνεις σαματὰ
 μέχρι και ποὺ πετᾶς γιαούρτι.

"Ἦρθε μιὰ μέρα τὸ «έκατό»
 και σ' ἔπιασε μὲ τρία ἀγόρια.
 "Όλα μοῦ τά'πε: τό και τό
 και μ' ἔφαγεν ἢ στεναχώρια.

Οἱ ἄλλες σου οἱ συμμαθήτριες
 δὲ θέλουν νὰ σὲ δοῦνε.
 Λένε πὼς τώρα μὲ παντρεῖς
 ἔχεις λαβεῖν και δοῦναι.

"Όλα μοῦ τά'πε τὸ πουλί,
 ρώτα και τοὺς καθηγητές σου.
 Ἡ μάνα σου εἶναι τρελὴ
 και δὲν τὴν σκέφτηκες ποτέ σου.
 "Αχ...

Τ' ΑΓΓΕΛΟΥΔΙΑ ΣΤΗΝ ΕΞΟΧΗ

Τὸ Πάσχα ξεκινήσαμε
 νὰ πᾶμε στὸ Μαρούσι·
 «Γιωργάκη, συμφωνεῖς;». «'Αμέ;
 θὰ παίξουμε καὶ μὲ τὴ Λούση.

Θὰ φᾶμε κόκκινα ἀγῶ,
 ἀρνιά καὶ κοκορέτσι».
 «Παιδάκια φρόνιμα. Κανγὰ
 δὲ θέλω σήμερα, ἔτσι;».

“Ὅλο μᾶς φώναζε ἡ γιαγιά,
 μὰ τώρα ποιὸς μᾶς πιάνει;
 Σκάσαμε ἀπ' τὰ πολλὰ φαγιά,
 γλυκὰ καὶ παντεσπάνι.

Τρέχαμε ὄλοι σὰν τρελοὶ
 ἀγόρια καὶ κορίτσια,
 ἡ Λούση, ἡ Λίνα, ἡ Λιλή,
 ὁ Μίμης, ὁ Τοτὸς κι ἡ Ρίτσα.

Παίξαμε μπάλα καὶ κρυφτὸ
 καὶ κούνιες καὶ καβάλες,
 (μὰ ἡ Λούση θέλει «κι ἀπ' αὐτό»),
 ὅμως, κρυφὰ ἀπ' τὶς ἄλλες).

Τῆς εἶπα: «Τώρα δὲν μπορῶ,
 ἄλλωστε κάνει ζέστη».
 «'Αντε νὰ πάρεις μπιμπερὸ»
 μοῦ λέει, μ' εἶπε καὶ «χέστη».

Πῆρε ἀπ' τὸ χέρι τὸν Τοτὸ
 καὶ πῆγαν πίσω ἀπ' τὴ χαβούζα.
 Τὸ τί συνέβη δὲ ρωτῶ,
 ὅμως τῆς σκίστηκεν ἡ μπλούζα.

Εἶπα στὴ θειά της τὴ μαμὴ
 νὰ πάω: χαρτί καὶ καλαμάρι,
 ὅμως δὲν τό'κανα, νὰ μὴ
 μὲ ποῦνε πάλι μαρτυριάση.

Τί Κυριακὴ ἀξέχαστη,
 τί λούλουδα, τί δέντρα,
 ἀντάμα ἐργάτες καὶ ἄστοι
 γλεντούσανε στὰ κέντρα.

Ἄργα πολὸ γυρίσαμε
 ξεθεωμένοι μπίτι,
 κι ἤθελε δυὸ ὄρες, ἴσαμε
 νὰ πᾶμε γιὰ τὸ σπίτι.

Μᾶς βάλαν καὶ πληθήκαμε,
 μᾶς γέμισαν φιλάκια
 κι ὕστερα κοιμηθήκαμε
 ὅπως τ' ἀθῶα ἀγγελάκια.

Η ΚΥΡΑ ΜΑΣ Η ΔΑΣΚΑΛΑ

Δάγκωσα ένα άρμυρό φυστίκι
καί μου'σπασε μπροστά ένα δόντι
—στίκι, στίκι, στίκι, στίκι—
τή μετρῶ κι είν' όκτώ πόντοι.

Πρωί βράδυ στό σχολείο
μου'ρχεται νά κάνω τσίσα
—λίο, λίο, λίο, λίο—
τούς τά κοπανῶ στά ἴσα.

Όλη μέρα τιμωρία·
μ' άφήσαν και στην ἴδια τάξη
—ρία, ρία, ρία, ρία—
ναί, σιγά ή οὐρά μή στάξει.

Έχουνε άπαγορεύσει
νά μιλάω με κορίτσι
—ρεύση, ρεύση, ρεύση, ρεύση—
μήν του κάνω πίτσι πίτσι.

Δε μ' άρέσει κι ή δασκάλα
με την μπλούζα ποδ φοράει
—σάλα, σάλα, σάλα, σάλα—
τήν τσιμπῶ και κάνει: («Άι»).

Μου τραβᾶ κι ένα σκαμπίλι
καί μου λέει: «πάρ' τὸ κουλό σου»
—ντίλι, ντίλι, ντίλι, ντίλι—
καί τῆς λέω, («Άει ξεκολόσου»).

Τότε γίνηκε τὸ σῶσε
κι ή συντέλεια τοῦ κόσμου
—δῶσε, δῶσε, δῶσε, δῶσε—
μαῦρος ἔγινε ὁ πωπός μου.

Πότε πια από τους δασκάλους
θα γλιτώσω πριν κρεπάρω
—κάλους, κάλους, κάλους, κάλους—
νά την κάνω ὄ,τι γουστάρω;

Κι όμως για τὰ ποιήματα αὐτά, και για τὰ ὑπόλοιπα παρεμφερῆ, άπετόλμησε (εἶναι ή λέξη) νά γράψει ή ἔκλεκτή ποιήτρια και βαθυστόχαστη μελετήτρια τοῦ ὑπερρεαλισμοῦ Φραγκίσκη Ἀμπατζοπούλου, μεταξύ πολλῶν ἄλλων και τὰ ἐξῆς:

«...ἔδῶ τὸ γέλιο σκεπάζει τὸ λυγμό, και εἶναι ένα γέλιο ποῦ δε λυτρώνει κι οὔτε φτιασιδώνει την ἐφησυχασμένη μας συνείδηση, μα αντίθετα δονεῖ και συγκλονίζει και ξεσκεπάζει την πραγματικότητα ποῦ ὅλοι μας μοιραζόμαστε προσπαθώντας νά ἐξωραίσουμε την άσκήμια, νά χρυσώσουμε τὸ χάπι, ἄλλοι βολεμένοι στην άπουσία κάθε ιδεολογίας κι ἄλλοι ταμπουρωμένοι πίσω από ιερά

ροφόρητο αναγνώστη, για τὸ ὑπὸ ἔκδοσιν pamphlet του, μὲ ἐγκαλούμενο τὸν Ἀλεξανδρινὸ κριτικὸ Τίμο Μαλᾶνο καὶ ὑπὸ τὸν τίτλο Ἀντι-Μαλᾶνος (τίτλος ἀδόκιμος, κατὰ τὴ γνώμη μου, γιατί εὐθέως παραπέμπει στό, ἐν πάσῃ περιπτώσει, γνωστότερο Ἀντι-Ντύρινγκ), μιὰ προσφορὰ λοιπὸν γιὰ τὴν ἀγορὰ τῶν χειρογράφων τοῦ Φάσση, ἀλλὰ ἐξίσου δελεαστικὴ εἶναι καὶ ἡ ἐθελοντικὴ, ἀνιδιοτελὴς καὶ συγκινητικὴ προθυμία τοῦ νεοσταχανοφικοῦ ἐκείνου Παύλου Ζάννα νὰ προσθέσει ἕναν ἀκόμη ἄθλο, δίπλα στὴν ἔκδοση τῶν ἀπάντων τῆς Π. Δέλτα, τὴν ἔκδοση τῶν ἀπάντων τοῦ Μανούσου Φάσση μαζί μὲ τὴν ἀνέκδοτη ἀλληλογραφία του, μιὰ ἔκδοση ποὺ θὰ εἶναι ἀληθινὰ μνημειώδης καὶ ὑποδειγματικὴ.

Δὲν ξέρω ἀκόμη τί θὰ ἀποφασίσω καὶ ἴσως (ἢ μᾶλλον ἀσφαλῶς) εἶναι ὀλίγο ἀκομψο νὰ μιλῶ γιὰ διαπραγματεύσεις μπροστὰ σ' ἕναν ἀκόμη νεόσκαφτο τάφο.

Ἄς προχωρήσουμε λοιπὸν στὴ δειγματολογικὴ παρουσίαση μερικῶν ποιημάτων τοῦ Μανούσου, συγκεκριμένα στὴν τριλογία: *Εἰκόνα σου εἶμαι κοινωνία καὶ σοῦ μοιάζω* (ἀφήνοντας, πρὸς τὸ παρόν, ἀναπάντητο τὸ ἐρώτημα, τί διάλογο ἔχει πιάσει τὸν Μανούσο μὲ τὶς «τριλογίες» καὶ μήπως αὐτό, πέραν κάποιας συγχωρητέας μονομανίας, κρύβει ἕναν δύσληπτο συμβολισμό, ἄξιο νὰ ἐρευνηθεῖ εἰς βάθος ἀπὸ τοὺς σημειολόγους καὶ τοὺς στρουκτουραλιστὲς ποὺ, τύχη ἀγαθῆ, τόσο εὐδοκίμοῦν ἐσχάτως καὶ στὸν τόπο μας).

Ο ΚΑΤΗΦΟΡΟΣ

Η ΠΟΝΕΜΕΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΔΥΟ ΨΥΧΩΝ
ΣΕ ΜΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΑΠΙΑ ΚΑΙ ΑΣΥΝΕΙΔΗΤΗ

Η ΤΙΜΙΑ ΕΞΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΗ,
ΜΑΣΤΙΓΙΟ ΣΤΗΝ ΥΠΝΩΤΤΟΥΣΑ ΗΘΙΚΗ ΜΑΣ

*Ἄν εἶχα μιὰ κόρη 16 χρονῶ
θὰ ἔκανα νὰ διαβάσει κρυφὰ
αὐτὸ τὸ βιβλίο καὶ θὰ ἤμουν
ἤσυχος ὅτι ποτὲ δὲ θὰ κινδύνευε
νὰ παραστρατήσει...*

(ΓΡ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ, «Ὁ Κατήφορος»)

*Τὴ λέγαν Φωτεινίτσα κι ὄχι Κάορμεν
μὰ κάθονταν μὲ τέτοια χάρη στὸ σκαμπὸ
—δλόδια ἢ Πριγκιπέσσα Ἰζαμπώ—
καὶ τῆς χαμογελοῦσαν ὄλοι οἱ μπάρμεν.*

*Εἶχε τὰ μέσα, λέγαν, μὲ τὸν Πάριο
καὶ θὰ ἔβγαινε μιὰ μέρα στὸ πλατὸ
μὲ τὸ κόκκινο φούξια ξώπλατο
ἔχοντας βρεῖ κι ἕναν καλὸ ἱμπρεσάριο.*

*Ὅλοι τῆς δὶναν κάργα ὑποσχέσεις:
«Ἐσὺ θὰ τραγουδᾷς μὲ περιεχόμενο...».
«Ἄν δὲ σὲ δῶ μιὰ μέρα στὸν Ὀρχομενὸ
σ' ἕνα σκυλάδικο σοῦ ἐπιτρέπω νὰ μὲ χέσεις),*

ἦταν τὰ λόγια τοῦ κουρέα τοῦ Θανάση
 ποὺ μεγαλώσανε μαζί στην Κοκκινιά.
 Μ' αὐτὴ εἶχεν ἀμολήσει πετονιὰ
 νὰ πιάσει χοντροὺ ψάρι ὅπου προφτάσει.

Τῆς δῶσαν κάποια μέρα ἓνα ρολάκι
 σὲ κάποιο μικροσόου στην Τ.Υ.
 νὰ σειέται καὶ δῆθεν νὰ τιτιβί-
 ζει ἓνα σεγκόντο σὲ πλαίη μπὰκ τοῦ Δάκη.

Βρῆκε κι ἓναν ροκά πού' στεκε σούζα
 ποῦ μάτια πιά γιὰ τὸ ἄμοιρο παιδί,
 καίγονταν ὁ φτωχὸς σὰν τὸ δαδί
 καὶ τό'ριξε στὶς ἀσωτεῖες καὶ στὰ οἴζα.

Γνώρισε κι ἓναν ψευτογάλλο ἀτζέντη
 μὰ μόλις τὴ δοκίμασε εἶπε: «Νό!
 ἐσὺ παιδί μου κάνεις μόνο γιὰ πορνό,
 μόνο ξεβράκωτη ἄμα βγεῖς θὰ γίνει γλέντι».

Τόλμησε νὰ τοῦ πεῖ: «Δὲν πάω στὸ βοῦρκο
 καὶ τὸ κορμί μου ἐγὼ δὲν τὸ πουλῶ»
 (ποῦ νά'χε ὑπόψη της καὶ τὸν Ξενόπουλο).
 "Ὅμως τὰ λόγια της αὐτὰ τὸν κάναν τοῦρκο.

Τῆς βάρωσε ἓνα γυριστὸ χαστούκι,
 «Τί θές νὰ γίνεις μωρὴ κλώσσα ἀφοῦ
 'σαι ψάρι καὶ στὸ κάτω-κάτω ζεμανφοῦ,
 ἄντε νὰ μοῦ χωθεῖς σ' ἓνα κουτούκι».

Μ' αὐτὴ ἐκεῖ, στὸ πείσμα, στὸ ἀντέτι!
 Κάτι θὰ γίνει καὶ γιὰ μένα, δὲν μπορεῖ,
 δὲν εἶναι κι ὄλοι τους πιά σωματέμποροι
 δὲν πρόκειται ἐγὼ νὰ γίνω Μπέττυ.

"Ὅμως στὸ τέλος ὅλα βγήκαν οὐτοπία
 καὶ ἀκολούθησε τὸ δρόμο τὸ γνωστὸ
 (ἔβγαλε κι ἓνα σβωλαράκι στὸ μαστὸ
 κι ἔτρεχε στοὺς γιατροὺς γιὰ θεραπεία).

Χρόνια στην καταφρόνια καὶ στὴ χλεύη
 κι ἔπεφτε ἀπὸ ἀγκαλιὰ σὲ ἀγκαλιὰ.
 Σκαλι-σκαλι κατέβηκε ὅλα τὰ σκαλιὰ
 ὥσπου πιά δὲν εἶχε ἄλλο νὰ κατέβει.

Μὰ ὅλα στὴ ζωὴ εἶναι μοιραῖα
 καὶ κάποιο βράδυ ἀπὸ μιὰ πόρτα σκοτεινὴ
 ἀκούει τ' ὄνομά της: «Φωτεινή!».
 Γυρνᾷ καὶ βλέπει τὸν Θανάση τὸν κουρέα.

Τῆς ἄπλωσε τὸ χέρι κι εἶπε: («Ἐλα»,
 μ' αὐτὴ εἶχε πιά τελείως βουβαθεῖ.
 (Μακριὰ σ' ἓνα τζουμποξ, ἓνα βαθὺ
 πονετικὸ τραγοῦδι ἔλεε ἢ Μαρινέλα).

Τὴν ἔσφιξε ἀπαλὰ τὸ παλικάρι,
 «Μόνο μιὰ λέξη ἀκόμα: μὴ μιλάς».
 Κι αὐτὴ μιὰ θλιβερὴ πρόην («Στὰρ Ἑλλάς»)
 ἀφέθηκε στὴν ἀγκαλιὰ του, ἓνα ζυμάρι.

Μιάν ιστορία σᾶς ἀφηγοῦμαι πονεμένη
 πὸν προκαλεῖ σὲ δυὸ καρδιές βαθὺν σεισμό.
 Δὲ σᾶς τῆ λέω γιὰ παραδειγματισμὸ —
 ἀπ' τό'να αὐτὶ σᾶς μπαίνει, ἀπ' τ' ἄλλο βγαίνει.

Μιάν ιστορία κι αὐτὴ σὰν τόσες ἄλλες,
 πὸν χρέος ἀνθρώπινο ἐπιβάλλει νὰ τὴν πῶ,
 ἴσως καὶ κάνω κάνα ρῆγμα στὸ ρεπὸ
 τῆς ἠθικῆς σας, ἀσυνείδητες κουφάλες.

ΤΟ ΑΠΟΤΡΟΠΑΙΟΝ ΕΡΩΤΙΚΟ ΕΓΚΛΗΜΑ — Η ΕΠ' ΑΚΡΟΑ-
 ΤΗΡΙΩ ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΔΟΛΟΦΟΝΟΥ — ΑΙΣΧΡΑ ΣΥΜΠΕΡΙ-
 ΦΟΡΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥ — ΨΥΧΙΚΗ ΔΟΚΙΜΑΣΙΑ
 ΚΑΙ ΕΞΑΝΑΣΤΑΣΗ ΕΝΤΙΜΟΥ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΥ — Η ΣΥΓΚΙΝΗ-
 ΤΙΚΗ ΣΥΜΠΑΡΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΛΑΟΥ ΔΙΑ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ
 ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΙΚΩΝ ΦΟΡΕΩΝ ΤΟΥ

« Ἀγάπησα καὶ σκότωσα.
 Ζοῦσα μέσα στὸ σκότος σὰ
 νὰ ἴμουν παντελῶς τυφλὴ
 ἀπὸ τὸ σέξ καὶ τὸ κανλί.

Τώρα γυρεύεις πῶς καὶ πῶς
 —σὺ κοινωνία μαστροπός—
 τὴν κεφαλὴ ἐπὶ πίνακι.
 Γνώρισα πίκρες, πείνα κι

ἄλλη πολλὴ ἀθλιότητα.
 Πρέπει νὰ ἔχει κανεὶς τιτά-
 νων νόμους ἠθικοὺς
 νὰ παραβλέπει τὰ κοὺς-κούς.

Ναί, τοῦ φοροῦσα κέρατα
 κι ἔκανα κι ἄλλα τέρατα
 κι ἄλλα σημεῖα ἀνήκουστα.
 Ἄν ἔχετε ποτὲ ἀκουστὰ

για "Φάνυ Χιλ" και "Ομικρον"
 μπροστά τους τὸ παραμικρὸν
 εἶναι ἀπλὴ ὀδοντόκρεμα.
 Γιὰ τέτοια ἀνθρώπους δὲν κρεμᾶν».

Ἔτσι ἀπολογήθηκε
 —κόσμε ὠραῖε κι ἠθικέ—
 ἐκείνη ποὺ ἐγκλημάτησε
 (ἴσως γιὰ μέ, ἴσως γιὰ σέ)

γιὰ ὅλη τὴν κοινωνία μας
 ποὺ ἔγινε σὰ σάπιος γιαρμάς.
 Μὰ ὁ εἰσαγγελέας ζητᾷ ποιητὴ
 ἀπαίσια καὶ ἀπηγνή:

ΝΑ ΠΑΕΙ ΣΤΟ ΙΚΡΙΩΜΑ.
 Καὶ τό'πε τόσο κρύα κι ὠμὰ
 σὰ νά'σκιζε χοντροὸ χασέ.

Κι ὁ Πρόεδρος ἀνατρίχιασε

κι ἔψωσε τὴ βροντόλαλη
 φωνή του —ἀλλὴ καὶ τρισαλί—
 «Ὅσο ἀφορᾷ τὴ φόνισσα
 ὡς Πρόεδρος διεφώνησα.

Ἀγάπησε καὶ σκότωσε
 σ' ἓνα βαγόνι τοῦ ΟΣΕ.
 Μὰ ποιὸς μπορεῖ μὲ ἄλλον νοῦ
 νὰ κρίνει πράξεις τ' ἄλλοννοῦ;

Τῆς δικαιοσύνης ἢ κοιτὶς
 δὲν πρέπει νά'ναι ἐκδικητής.
 Ὅρκίζομαι στὴν Ἁγία Τριά-
 दा δὲν ὑπάρχει γιατροειὰ

στὸ σάπιο μας τὸ καθεστώς».

Ὁ λόγος του ἦτανε μεστός
 ἀπὸ ἔννοιες καὶ νοήματα
 κι ἔκανε ἓνα σωρὸ ματά-
 κια ὠραῖα νὰ δακρῦσουνε
 κι ὑπόμνημα ὅλοι στὴν Οὐνέ-
 σκο τοίμασαν γιὰ ὑπογραφή.

Ἴνα ἐκπληρωθεῖ ἡ γραφή:

Σ' αὐτὸν τὸν ἄτιμο ντουνια
 κάλλιο ἢ μάνα τοῦ φονιά.

Η ΜΠΑΛΑΝΤΑ
ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΟΥ

Ἐλώνιζε τὴ Σκόπελο
μ' ἓνα καινούργιο *Opel* ὁ
Δημητρὸς ἀπ' τὸ Γαλάτσι
κι ἔκανε τὸν παπαράτσι.

Ἄμορφο ἀγόρι ὁ Δημητρὸς
—πατρὸς ἀγνώστου καὶ μητρὸς—
ἐζοῦσε μιὰ ζωὴ ρισκὲ
μὰ πάντοτε τὴν εὐρίσκε.

Ἀπὸ μικρὸς θελήματα
ἔκανε κάθε κερατᾶ.
Μ' αὐτὸς ἄλλοῦ ἐσκοπέυε
ἄχι μισθοῦλια καὶ *TEBE*.

Κι ἔτσι ἀπὸ παιδὶ τοῦ μπάο
κάποια πρωΐα τοὺς τουμπάο-
ισε ὄλους καὶ τοὺς ἔφυγε
κι ὄλοι τὸν εἴπανε γεγέ.

Μ' αὐτὸς γεγὲς καὶ ξεγεγὲς
ἔμαθε («κάμ οὐδὲ μὴ») καὶ «γὲς»
κι ἀπὸ Ὀμόνοια ὡς Καλαμάκι
ἔριχνε γεροῦ καμάκι.

Ἔμαθε καὶ νὰ ντύνεται
πάντα στὴν τρίχα —*mode d'être*—
κι ἀντὶ φασόλια πιά πιάζ
ἔτρωγε φουαγκρὰ στὶς πλάζ.

Διάβαζε («*Επίκαιρα*») καὶ («*Elle*»)
Χατζηφωτίου καὶ Μάξγουελ
κι ἔμαθε νὰ ξεχωρίζει
τὸ κριθάρι ἀπὸ τὸ ρόζι.

Τὸ χοῦ ἴξ χοῦ τῆς καθεμιᾶς
καὶ τῆς ριχνόντανε μεμιᾶς.
Ἄολο προσόντα ὁ Δημητρὸς
νὰ χεῖς μασέλες καὶ νὰ τρώς.

Αὐτὴ στὸ κότερο ἀπάνου
εἶναι μιὰ ἀπ' τὶς Κοντοπάνου
κι ἡ ἄλλη φίλη τῆς Χοιστίνας
(πρώην κόρη τῆς κυρα-Κατίνας).

Κι αὐτὴ ἐδῶ δίπλα στὸν Λάτση
κάπου τὴν ξέρει ἀπ' τὸ Γαλάτσι.
Βγήκε προσφάτως μανεκὲν
μ' ἀναλογίες ποὺ νὰ καῖν.

Κάποτε νὰ τὸ θυμηθεῖτε
ὁ Δημητρὸς, τὸ θέλετε εἶτε
δὲ σᾶς γουστάρει, θά' χει μπεῖ
ἀπ' τὰ κουτούκια στὸ «*G.B.*».

Ἐπὶ τὸ Αἰγαῖο στήν Ταῖτη
μέσα στή χάι σοσάιτη
εἶναι γραφτό του εἶναι κισμέτ
νά γίνει μέλος τοῦ τζέτ σέτ.

Τράβα μπροστά, ρέ Δημητρό,
ψάξε καὶ πάρε τὸ μητρῶ-
ο ὄλων αὐτῶν τῶν καθαυμάτων
καὶ ἂν δὲ μείνεις σέκος, μὰ τὸν

Θεό, ἔλα νὰ μὲ χέσεις.

Ὅλες οἱ δούκισσες τῆς Ἔσσης
κι ὄλοι οἱ βιομήχανοι κι οἱ γιοί τους
ποῦ ἔλκουν τὴν καταγωγή τους.

Λαίδη σοῦ λέει, κι ὁ παππούς της
ἦταν στὰ Φιλιατρά ἀρχιπούστης
— νὰ σᾶς γνωρίσω καὶ τὴ μάμν
(πλύστρα στοῦ Βόλου τὸ χαμάμι).

Κι εἶναι κι αὐτοὶ οἱ ἐφοπλιστάδες
Λανδρῆς σοῦ λέει καὶ Χαράδες.
Ρώτα νὰ μάθεις ποῦ βαστάει
ἢ σκούφια τους, νὰ κάνεις («Ἄι»).

Τράβα μπροστά, ρέ Δημητρό,
καὶ σκίστες ὄλες τὶς μητρο-
μανεῖς τὶς ψηλομότισες
σκίστες σὰ νὰ ἔτανε χασές.

Ἄμύλησες πρῶτα τὶς λέξεις τὶς χυδαῖες
καὶ πρῶι-πρῶι μοῦ στέλνεις ὄρχιδέες.

Μ. Φ.

ΚΑΙ ΙΔΟΥ ἓνα ἄλλο ποιητικὸ δεῖγμα, καρπὸς ἐνὸς ὄψι-
μου ὀλισθήματος τοῦ Μανούσου, ἐνὸς γελοίου γεροντο-
παραληρήματος θὰ ἔλεγα καλύτερα, ἐντελῶς ἀνατριχια-
στικοῦ βέβαια ἀπὸ ἠθικῆς ἀπόψεως (ἀλλὰ «ἠθικῆ» μὲ
τὴν τρέχουσα ἔννοια καὶ Μανοῦσος ὑπῆρξαν δύο κατα-
στάσεις περίπου ἀσύμβατες) — ἐνὸς ὀλισθήματος τοῦ
ὁποίου δὲν διστάζω νὰ ἀποκαλύψω τὸν παραλήπτη, ἐκ-
θέτοντας ἐν ὀνόματι τῆς ἱστορικῆς ἀλήθειας ἀκόμη καὶ
οἰκογενειακὰ παθήματα (καὶ αὐτὸ γιὰ νὰ μὴν παρατείνω
τὶς ἀγωνιώδεις ἐρευνες καὶ ἀγκαθοκριστικὲς ὑποθέσεις
τῶν φιλολόγων τοῦ μέλλοντος, ποῦ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκ-
τραποῦν σὲ κατευθύνσεις ἀπαράδεκτες καὶ νὰ θίξουν πρό-
σωπα καὶ ὑπολήψεις ποῦ δὲν φταῖνε σὲ τίποτα γιὰ τὰ
σαλιαρίσματα καὶ τὶς ζετσιπωσιᾶς τοῦ Μανούσου).

Ἄλλὰ ἐπὶ τοῦ θέματος — γιὰτὶ περὶ ζετσιπωσιᾶς πρό-
κειται.

Μιὰν ἐποχή, λοιπόν, ὁ Μανοῦσος τὸ ἔκανε κι αὐτό:
φλερτάριζε ἀγρίως, φτάνοντας μέχρι τὰ κράσπεδα ἀπρε-

πλευρές τῆς προσωπικότητάς του βρίσκει ἐλκυστικές, καὶ τὶς ὁποῖες δὲν τὶς ἔχω ἐγώ, ἢ μᾶλλον τὶς εἶχα καὶ τὶς κατέθεσα θυσία στὸ βωμὸ τῶν κοινωνικῶν ἀγώνων καὶ τῆς πολιτικῆς, καὶ κατάντησα τὸ προβληματικὸ πλάσμα ποῦ εἶμαι, καὶ ποιῆς πλευρὲς πάλι τὴν ἀπωθοῦν, ἢ τῆς προκαλοῦν θυμηδία ἢ καὶ τὶς θεωρεῖ ἀσυγχώρητες γιὰ ἄνθρωπο τῆς (πῶς νὰ τὸ κάνουμε;) ὑπολογίσιμης ἀξίας τοῦ Μανούσου, ὅπως π.χ. τὸ πλέγμα τοῦ συνοικιακοῦ δονζουανισμοῦ ἀπὸ τὸ ὁποῖο κατατρύχετο, καὶ τῆς ἀκατανίκητης ροπῆς του νὰ μὴν μπορεῖ νὰ δεῖ θηλυκὸ χωρὶς νὰ συναρμολογήσει ἀμέσως τὸ πᾶζλ μιᾶς ἐρωτικῆς τελετουργίας στὸ μυαλό του.

«Ἔτσι ἦταν πάντα», τὴ διαβεβαίωσα, «καὶ τὸν γνωρίζω ἀπὸ τὰ νήπια στὸ σχολεῖο. Χαίρομαι ποῦ κατάλαβες ἐγκαίρως τί κουμάσι εἶναι καὶ ξαναγύρισες σέ μένα. Καὶ ἄκου νὰ δεῖς», συμπλήρωσα χαιρέκακα, «ἀρκετὰ ἔμεινε στὸ σπίτι μας, δὲ νομίζεις; Τὰ ξενοδοχεῖα εἶναι ἄδεια αὐτὸ τὸν καιρό».

Καρπὸς λοιπὸν αὐτῆς τῆς περιπέτειας τοῦ Μανούσου εἶναι μιὰ σειρά μικρῶν ποιημάτων (lieder, θὰ μπορούσε κανεὶς, μὲ κάποια ἐπιείκεια, νὰ τὰ χαρακτηρίσει) ὅπου, ὁ ἀδιόρθωτος, ξαναγυρνᾷ στὸν προεφηβικοῦ τύπου ρομαντισμό, καὶ προσποιούμενος —ποιητικῆ ἀδεία— τὴν ἀθώα περιστρεφά ἐπιχειρεῖ, ὁ μεγάλος αὐτὸς ἀμαρτωλός, τὴν ἀναστήλωση τοῦ μύθου τοῦ τροβαδούρου μιᾶς ἀγγελικῆς ἐποχῆς, στὸ κατώφλι τοῦ 21ου αἰώνα.

Ἄς ἀκούσουμε ἓνα:

ROMANTICA

Ἔλα νὰ μιλήσουμε γι' ἀγάπη
ποῦ νὰ θυμίζει Μάριο καὶ Τιτίκα.
Βάλε τὰ πάντα μέσα στὸ ντουλάπι
ταυτότητες καὶ βιβλιάρια τοῦ ΙΚΑ.

Ἔλα, ρομαντικὰ ν' ἀγαπηθοῦμε
ἐγὼ ὁ Μιμίκος νά'μαι κι ἐσὺ ἡ Μαίρη.
Ἔλα στῆς Πλάκας τὶς ἀνηφοριὲς νὰ πλατηθοῦμε
νὰ περάσουμε κι ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Σεφέρη.

Θὰ χτίσουμε στὸ ρετιρὲ φωλίτσα
τὶς τρίλιες του γιὰ μᾶς θὰ λέει τ' ἀηδόνι.
Θὰ τρώμε ποῦ καὶ ποῦ καὶ καμιὰ πίτσα
καὶ δὲ θ' ἀκοῦμε παρὰ μόνο Κηλαϊδόνη.

Γιὰ τὴν ἀγάπη μας θὰ γράφουμε βιβλία.
Ἔλα, ρομαντικὰ ν' ἀγαπηθοῦμε.
Μὲ μιὰ γονδόλα θὰ σὲ πάω στὴ Βενετία
μ' ἓνα «Ἀρλεκιν» γλυκὰ θὰ ξεχαστοῦμε.

ΕΦΤΑΣΑ μὲ πολὺ κόπο στὸ τέλος. Ἴσως εἶπα πάρα πολλὰ καὶ καταπύνησα τὸν ἀναγνώστη. Ἴσως εἶπα πολὺ λίγα — καὶ ἴσως κάποτε, ὅταν βελτιωθοῦν οἱ γενικότερες συνθῆκες στὴν πατρίδα μας, ὑπάρξει τὸ κέφι γιὰ μιὰ καινούρια ἐπανεξέταση τοῦ «Φακέλου Μανουῖσος Φάσσης» καὶ ἀνοιχτοῦν νέοι ὀρίζοντες γιὰ τὴ μελέτη τοῦ Ἔργου του καὶ τῆς σημασίας του στὰ Γράμματά μας καὶ τῆς ἐπίδρασής του στὴ νεότερη γενιά.

Δὲ θέλω νὰ τελειώσω μὲ τὴ μελαγχολικὴ ἐντύπωση τῶν θραυσμάτων ποὺ ἀνασύραμε πρὸ ὀλίγου ἀπὸ τὴν ἄβυσσο τῆς μνήμης μας, καὶ θὰ προσφέρω στὸν ἀναγνώστη, καὶ περισσότερο στὴν ἀναγνώστρια αὐτοῦ τοῦ βιβλίου, ἓνα ἀκόμη ποίημα τοῦ Μανουῖσου, ποὺ ἐντελῶς ἐπιπόλαια, καὶ ἀπὸ τίς τὰ φαιὰ φοροῦσες φεμινίστριες, μπορεῖ νὰ χαρακτηριστεῖ ρατσιστικὸ τοῦ κερατᾶ καὶ ἐπαίσχυντα φαλλοκρατικὸ, ἀλλὰ ποὺ στὴν πραγματικότητά εἶναι βαθύτατα φεμινιστικὸ, ΤΟ φεμινιστικὸ θά ἔλεγε ὁ ἀμερόληπτος κριτής, καὶ ποὺ διαδηλώνει ἀκόμη μιὰ φορά, ἀνάγλυφη, σαρωτικὴ, ἀδιάλλακτη τὴν πίστη τοῦ Μανουῖσου στὸ μόνον Θεό, ἢ μᾶλλον στὴ μόνη Θεά, ποὺ προσκύνησε: τὴν Αἰωνία Γυναίκα.

FEMINA ÆTERNA

Ἐγὼ ἀγαποῦσα πάντα τὴν Ἑλένη
ὅμως αὐτὴ δὲ μοῦ ἔκανε τὴ χάριν
δὲν ἀγαποῦσε ἐμένα ἀλλὰ τὸν Λένιν
καὶ μοῦ ἔσκισε ὅλα τὰ βιβλία τοῦ Μπουχάριν.

Κανγάδες ὅλη νύχτα γιὰ τὸ Κόμμα,
γιὰ τὸν Στάλιν, τὸν Τρότσκι ἢ τὸν Γκράμσι.
Ἄ! δὲν μποροῦσε νὰ τραβήξει πολὺ ἀκόμη
τοῦ ἔρωτά μας ἦταν προφανῆς ἢ κάμψη.

Ἐγὼ νὰ θέλω σέξ — καὶ νὰ τὸ κάνει
λὲς ἀπὸ ὑποχρέωση σὰν κότα,
νὰ βιάζεται νὰ σηκωθεῖ ἀπ' τὸ ντιβάνι
νὰ ξαναπιάσει τὸ «Πρόγραμμα τοῦ Γκότα».

Δὲν ἤθελε παιδιὰ καὶ baby lino
μάθαινε ρωσικὰ μετὰ μανίας
μοῦ ἔχε κρεμάσει καὶ στὸν τοῖχο τὸ Κρεμλίνο
καὶ ἔβριζε τὸ καθεστῶς τῆς Ρουμανίας.

Παιδιά, μακριὰ ἀπὸ γυναίκα ὀργανωμένη,
ἀντὶ γιὰ ἔρωτες σᾶς περιμένουν τάφοι,
ἐκεῖ ποὺ λὲς πὼς τὴν κρατᾶς γερὰ δεμένη
ἔρχεται καὶ σ' τὴν παίρνει ἓνας Καντάφι.